

AİLE POLİTİKALARI ÇALIŞTAYI RAPORU

21-22 Ocak 2025, Ankara

17 MAYIS
DERNEĞİ

Aile Politikaları Çalıştayı Raporu

21-22 Ocak 2025, Ankara

Giriş

2024 yılı Mayıs ayında Aile Bakanlığı *Ailenin Korunması ve Güçlendirilmesi Vizyon Belgesi* adında bir vizyon belgesi hazırladığını duyurdu. Yayınlanan bu vizyon belgesi yalnızca bir kamu politikası metni değil, toplumsal cinsiyet eşitliğine ve LGBTİ+ varoluşlarına karşı adeta topyekün bir savaş ilanıydı. Bu belgenin yayınlanmasının ve iktidarın 2025'i "Aile Yılı" ilan etmesinin ardından, Kadının İnsan Hakları Derneği, Kaos GL ve 17 Mayıs Derneği olarak hak karşıtı politika ve eylem planlarına karşı ortak strateji geliştirmek amacıyla bir çalışma grubu kurduk ve toplantılar almaya başladık. Vizyon belgesine ilişkin kadın, feminist ve LGBTİ+ örgütleri olarak birlikte derinlikli bir tartışma yürütmek için 21-22 Ocak 2025'de Ankara'da iki günlük yüz yüze bir çalıştay düzenledik. Aile Politikaları Çalıştayı, kadın, feminist ve LGBTİ+ örgütleriyle birlikte insan hakları örgütleri ve oturum başlıklarında çalışmalar yürüten kişilerin katılımıyla, toplam 60 kişiyle Ankara'da gerçekleşti. Çalıştayda, iktidarın 2025'i Aile Yılı ilan etmesine paralel olarak yayınladığı eylem planını, kadınları ve LGBTİ+'ları düşmanlaştıran politikalarını ve bu politikalara karşı geliştirilebilecek mücadele yöntemlerini ele aldık. Bakım emeğinden beden politikalarına, medyadan uluslararası savunuculuğa ve örgütlenme özgürlüğüne uzanan pek çok başlık altında iktidarın 'aile' merkezli ideolojik saldırılarını analiz ettik. Karşı koyma ve dönüştürme yollarını birlikte tartışırken, farklılıklarımızı koruyarak ortak mücadele zeminimizi büyütecek stratejiler geliştirdik.

Çalıştayın ardından bu raporu yayınladığımız tarihe dek varoluşlarımıza ve örgütlülüğümüze yönelik saldırılar artarak devam etti. Çalıştaydan kısa bir süre sonra iktidar, aile politikalarını daha da tahkim ederek "Aile On Yılı"nı ilan etti. *Toplumsal cinsiyet eşitliği*, *kapsamlı cinsellik eğitimi* ve *cinsel yönelim* gibi kavramlar, bakanlık yazısıyla resmi yazışmalarda yasaklandı. Medeni Kanun ve Türk Ceza Kanunu'nda LGBTİ+ düşmanı değişiklikler içeren yasa taslağı hazırlandı. HÜDA PAR gibi iktidarın parçası olan gruplar, açıkça LGBTİ+ varoluşunu kriminalize eden yasa teklifleri sundu. Söylemsel ve fiziksel saldırılarla hak ihlalleri sistematik hale geldi. Transların hormona erişimini kısıtlayan, Medeni Kanun'a ve Anayasa'ya aykırı bir genelge yayınlandı. Kürtaja erişim fiilen hala yasak. Cinsel sağlık ve üreme sağlığı hakkı ağır tehdit altında. 19 Mart itibarıyla yaşananlar ise, antidemokratik uygulamaların artık istisna değil, norm haline geldiğini gözler önüne serdi.

Tek nefeste yazması bile zor olan bir yarı yıl yaşadık. Ancak saldırılar karşısında kararlılığımızı sürdürdük ve mücadelemizi büyüttük. Medeni Kanun ve Türk Ceza Kanunu'nda yapılmak istenen değişikliklere karşı kampanyalar yürüttük, savunuculuk faaliyetleriyle kamuoyunu ve karar vericileri bilgilendirdik. Böylece ilgili değişiklikler 10. Yargı Paketi'nde karşımıza çıkmadı. Eşitlik mücadelemize her koldan yapılan saldırılara karşı dayanışmayı ve savunuculuğu sürdürdük.

Bu çalıştay yalnızca bir buluşma değildi. Karşı karşıya olduğumuz toplumsal cinsiyet karşıtı saldırılara karşı geliştirilebilecek stratejiler hakkında yürüttüğümüz kavramsal, ideolojik tartışmaları da kapsayan kolektif bir beyin fırtınasıydı. Çalıştayda yürütülen tartışmalar, bugün içinde bulunduğumuz saldırı ortamında kadınlar, feministler ve LGBTİ+'lar olarak birlikte düşünme, strateji geliştirme ve eyleme geçmek için bir vizyon ve çerçeve ortaya koyuyor. Tartışmalarımızı aktarırken farklılıklarımızı uzlaştırmaya çalışmadan, tüm renklerimizle bütünlüklü bir rapor sunmaya gayret ettik. Katkı sunan, emeğiyle çalıştayı var eden herkese bir kez daha teşekkür ediyor; ortaya çıkan tartışmaları, fikirleri ve stratejileri içeren bu raporu ilginize sunuyoruz.

1. Bakım Emeği Masası

Hayli yoğun bir kalabalığın dahil olduğu bakım emeği masasında 2025 Aile Yılı Vizyon Belgesi'ni bakım politikaları ekseninde ele alırken "fitrat" söyleminin politik işlevi ve bu söylemle mücadele, dönüştürücü bakım politikaları ve bakım emeğinin örgütlenmesi gibi temel başlıklarda derinlemesine tartışmalar yürüttük. Bu masaya özel olarak çalıştay öncesinde Prof. Dr. İpek İlkaracan'ın çalıştay katılımcılarıyla paylaşılmak üzere hazırladığı bilgi notunu katılımcılarla paylaştık ve bu sayede tartışmalarımızı daha derinlikli bir eksende yürütme imkanı bulduk.

Söylemle Mücadele: "Fitrat"

Oturumda katılımcılar, fitrat söyleminin kadın emeği sömürsünü meşrulaştırdığı konusunda ortaklaştılar. Ayrıca bu söylemin aynı anda iki şeyi ima ettiğini de dile getirdiler: İktidar doğurganlık vurgusuyla kadınların ev içi ücretsiz emeğini bakım hizmetlerinin merkezine yerleştiriyor, aynı zamanda da neoliberal politikalarla uyumlu biçimde, kadın emeğini esnek ve güvencesiz koşullarda piyasaya entegre ediyor. Fitrat kelimesi, bir yandan toplumsal cinsiyet rollerini sabitleirken diğer yandan kadının ev içi emeğinin görünmez kılınmasına destek oluyor. Tüm bunlara bağlantılı olarak söylem kadın yoksulluğunun derinleşmesine de yol açıyor.

Kadınların "fitraten" aile içinde konumlandırılması ve iktidarın sosyal politikaları bu söylem üzerinden inşa etmesi, Türkiye'de bakım emeği sömürsünün birincil sebebi haline geliyor. Burada patriyarka ve sermayenin kesişimi açıkça görülüyor. Ayrıca fitrat söylemi yalnızca kadınları değil, tüm cinsiyetleri sabitleştirici ve dışlayıcı bir etkisi var.

Tüm bunların yanında fitrat söylemi heteronormatif patriyarkal aileyi esas alarak, bakım olgusunu bir ast-üst ilişkisi, bir muhtaçlık ilişkisi olarak kurguluyor. Oturumda bakım emeğinin kesişimsel bir yönü olduğu tartışılırken sosyal politikaların olmamasının yalnızca kadınların değil, engellilerin, yaşlıların ve çocukların da hak kaybına sebep olduğu belirttik. Fitrat söylemiyle mücadelenin zorluğundan bahsederken, fitratın sabit kimlikleri varsaydığı tespitinden hareketle, bu söyleme karşı oluşturulacak politik söylemde toplumun ve öznelerin koşullara göre dönüşen ve değişen yönünü vurgulayabileceğimizi düşündük. Fitratla mücadelenin bir yönünü de, heteronormatif cinsiyet rejimine karşı durmak oluşturuyor, dolayısıyla yapılacak savunuculuğun bunu da içermesi gerektiğini konuştuk.

Fitrat söylemi üzerinden iktidarın söylemine müdahale zeminlerinin olasılıklarını tartışırken, aynı zamanda aile ve fitrat kavramlarına odaklanmak yerine kadın emeği sömürsünü merkeze alan politik talepler geliştirmenin önemini vurguladık. Aile söylemine karşı yürütülecek mücadelede, farklı aile biçimlerinin varlığını dikkate alarak strateji kurmanın mümkün olduğunu konuştuk. Sadece fitrat etrafında dönen bir söylemle sınırlı kalmamanın, alternatif bakış açıları ve mücadele yolları geliştirmenin gerekliliğini de ortaya koyduk. Ortak bir stratejik söylem oluşturulacaksa, bunu yaparken farklı aile yapıları içinde ortaya çıkan çeşitli konumlanmaları göz önünde bulundurmanın önemine dikkat çektik. Tüm bunların, vizyon belgesinde öne çıkarılan “aile”, “milli değerler” ve “fitrat” gibi kavramların ardında gizlenen yapıyı görmenin ve bu yapıya karşı mücadelede diğer toplumsal hareketlerle hak temelli ittifaklar kurmanın ne kadar hayati olduğunda ortaklaştık.

Dönüştürücü Bakım Politikaları

Sosyal hizmet politika ve uygulamalarının birey odaklı değil aile odaklı olduğu tespitiyle başladık. Bunun hem bakım veren hem de bakım alan kişinin hakkı olduğu vurgusuyla, bakım politikalarının kesişimsel ve çok yönlülükten uzak kurgusunun çift yönlü bir hak kaybı yarattığını ortaya koyduk. Örneğin eksik veya yetersiz bakım politikalarında yaşlı bir aile büyüğüne bakan kadının da bakım alan yaşlının da hak kaybına uğradığını ya da kreşlerin yokluğunun hem kadının hem çocuğun hak kaybına neden olduğunu farklı boyutlarıyla tartıştık. Çocuğun bakım ve gelişimine dair bütün sorumluluğunun sadece ailede değil kamuda da olması, yaşlı bakımının da yalnızca ailelerin değil, kamunun da yükümlülüğü olması gerektiğini konuştuk. Yerel yönetimlerden bu konuda daha çok hizmet talep edilmesi gerektiğine vurgu yaptık. Ayrıca bakım alan yaşlının fikrinin sorulmadığı mevcut sistemi eleştirerek, yaşlının yalnız yaşamak isteyebileceğini ancak mevcut haliyle bu yönde bir seçenek olmayışının hak kaybına neden olacağını örnek olarak kaydettik.

Bakım konusunda eşit iş bölümünü teşvik etmek amacıyla, erkeklerin hizmetlere dahil edilmesini sağlamak için indirim gibi yöntemlerin kullanılabilirliğini konuştuk (örneğin, erkekler çamaşırhaneye çamaşır getirdiğinde indirim uygulanması gibi). Bakım meselesinin oldukça dikkatli bir şekilde ele alınmasının önemli olduğunu vurguladık. Kadın istihdamını azaltacak uygulamalardan geri durulması gerektiğini hatırladık. Bu bağlamda, talep ve ihtiyacın bir araya gelmesi gerektiği konusunda hemfikir olduk. Çalışma saatleri ve sosyal hizmetlerin uyumlu olması gerektiğine değindik, dünyadan örneklerle gece kreşlerini de tartıştık. Örneğin, Çankaya Belediyesi'nin gece kreşi açmasıyla birlikte, gece hayatında çalışan —özellikle seks işçileri veya seks endüstrisinde çalışan— kişilerin çocuklarının yaftalama ve ayrımcılığa uğramayacakları düzenlemelerin yapılmamış olması gibi pratiklerin uygulamada tekabül ettiği eksikler üzerine konuştuk. Öte yandan bakım emeğinin kadınların yanı sıra ailede evlenmemiş kişilere veya LGBTİ+'lara da devredildiğini, bu noktada patriyarkal yapının bakım yükünü kadınlarla sınırlı tutmadığı, heteronormatif aile dışı kalanları da bu emeğin taşıyıcısı haline getirdiğini, bakımın toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle ve heteronormatif aile yapısıyla nasıl iç içe geçtiğini, dolayısıyla bakımın birden çok yansımaya olduğunu tartıştık. Ayrıca soru cevap kısmında hayvanlar bağlamında bakım emeğine çok fazla değinemediğimizi, ancak bu konunun ileride mutlaka gündeme alınması gerektiğini not aldık.

Bakım meselesi bağlamında, bakış açısının topyekün değiştirilmesi gerektiğini vurguladık: Bu değişim, bakım emeğinin toplumsal cinsiyet rollerinin inşasındaki rolünü dikkate alan ve bakımı bu çerçevede yeniden yapılandıran bir dönüşümü içermeli. Ayrıca, huzurevinde bakım almanın dezavantajlı olmakla eş tutulmasından, bakımın etrafında kurulan duygusal tınıya kadar uzanan farklı boyutları da tartıştık. Burada fitrat söyleminin politik işlevi de ortaya çıkıyor. Fitrat söylemi ve sömürünün doğallaştırılması, profesyonel ya da kamusal kaynaklarla bakım almanın duygusal veya ahlaki açıdan yanlış olduğu duygusunu yaratıyor.

Bakım emeğinin sorumluluğunu eşit bir şekilde paylaşılmasına katkı sunabilecek devredilemez 6 ay zorunlu ebeveyn izninin sendikaların ajandalarına alması gereken bir konu olduğunu konuştuk. Ayrıca yerel yönetimlerin sunduğu bakım tesislerindeki dışlayıcı veya baskıcı kuralların, sosyal politikaların dönüştürülmesinin önünde bir engel olduğu değerlendirilmesini yaptık. Engelli tesislerinde yaş sınırı olması, engelli kadınların sığınaklara kabul edilmemesi, engelli çocukların ayrı okullara yönlendirilmesi gibi. Bu uygulamalardan yola çıkarak, iktidar bakış açısının tek yönlülüğünü ortaya koyarken bizim hak taleplerimizi kesişimsel biçimde kurmamız gerektiği sonucuna vardık. Bu kapsamda tartışmalarımızda bakım emeğini daha bütüncül, sürdürülebilir ve kapsamlı ele alabilmek için stratejik ve pratik değişim yaratan kamusal hizmetlere ve İpek İlkaracan'ın Mor Ekonomi modeline ve kamu hizmetlerine yönelik farklı modellere atıf yaparak ilerledik.

Bu bağlamda, bakım emeğinin sorumluluğunun kime ait olduğunu tartıştık: Katılımcıların büyük bir kısmı bunu kamu görevi olarak gördü, kapsayıcı sosyal hizmetler bu bağlamda öne çıkan bir talep oldu. Mevcut haliyle bakım emeği değersiz görüldüğü için ücrete tabi kılınmadığını dolayısıyla bakım emeği veren kişilerin herhangi bir sosyal haktan yararlanmadığı ve emekli olamadıklarını telplerimizde daha sık vurgulamamız gerektiği kanısına vardık. Ayrıca bu sosyal hizmetlerin siyasi partilerden bağımsız kalıcı mekanizmalar haline getirilmesi gerektiği üzerinde de durduk. Mevcut haliyle bakım emeğinin getirdiği psikolojik bir yük de olduğunu, ruh sağlığı hizmetlerinin de erişilebilir hale getirilmesi gerektiğini vurguladık. Politik önermenin, bakım işini duygusallıktan, merhamet ve fedakârlıktan arındıracak, hak bağlamına çekecek bir önerme olması gerektiğini değerlendirdik.

Bu başlık altında, yerel yönetimlerin politika üretme süreçlerinde feminist ve LGBTİ+ örgütlerle daha yakın ve sürekli bir ilişki kurmasının önemine de değindik. Sosyal hizmetlerin yalnızca hizmet sunmakla kalmayıp, aynı zamanda kapsayıcı ve eşitlikçi politikalarla şekillenmesi gerektiği konusunda ortaklaştık. Tartışmalar sırasında yerelde iyi uygulama örneklerine de değindik. Örneğin Ankara'daki gece kreşleri, kadınların gece çalışırken çocuklarını güvenle bırakabilecekleri alanlar yaratması bakımından öne çıktı. Almanya'dan bir örnekte, doğum öncesi ve sonrası süreçlerde kadınların sağlığına odaklanan ebe ziyaretlerine dikkat çektik. Erzurum'da belediye başkanının pazarcı kadınların çocukları için bir oda ve oyun/bakım alanı oluşturması, yerel yönetimlerin temel sorumluluklarını yerine getirmesinin somut bir örneğini oluşturdu. Çanakkale Belediyesi'ndeki alt değiştirme istasyonunda, çocuğun altını değiştiren bir baba figürünün yer aldığı duvar resmi; bakım emeğinin toplumsal cinsiyet rollerinden bağımsız düşünülmesi gerektiğine dair sembolik ama etkili bir örnek olarak öne çıktı. Ayrıca İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin daha önce sunduğu fakat sonradan kaldırılan, translar ve yoksullar için geçici barınma desteği gibi hizmetlerin yeniden hayata geçirilmesinin gerekliliğini de konuştuk. Tüm bu örnekler, yerel yönetimlerin yalnızca altyapı ve teknik hizmet sunan kurumlar olmanın ötesinde, toplumsal dönüşümün önemli aktörleri olabileceğini bize bir kez daha hatırlattı.

Bakım Emeğinin Örgütlenmesi

Kolektif ve dönüştürücü bir bakım politikasını feminist ve LGBTİ+ mücadelelerimizle nasıl örgütleyebiliriz? Bakım emeğinin farklı ve geleneksel olmayan örgütlenmeleri neler olabilir, bunlar nasıl hayata geçirilebilir? Bu gibi soruları tartışırken bakım politikasının devletin sosyal devlet olma özelliğinden ileri gelen asli bir yükümlülüğü olduğunun altını çizerek başladık. Sivil toplum bu noktada, politik baskı grubu ve denetim mekanizması olarak örgütlenebilir, ancak sosyal politikaların hem devletin yükümlülüğü hem de eşit, eşitleyici ve hak temelinde olması gerektiği konusunu daima hatırlamak ve hatırlatmak gerekir.

Öte yandan, neoliberal politikaların güçlenmesi ve sosyal devletin zayıflamasıyla birlikte, barınak, sığınak ve kreş gibi kamunun sorumluluğunda olması gereken hizmetlerin STK'lara ve özel sektöre bırakıldığını; bunun da erişimi zorlaştırdığını değerlendirdik.

Kapsamlı, kapsayıcı ve nitelikli kamusal bakım hizmetlerinin kişilere güven duygusu sağladığını vurgularken, bu güvencenin yurttaşlara verilmesinin kamunun sorumluluğu olduğunu belirttik. Örneğin, yaşlandığında sokakta kalmayacağı güvencesi ya da engelli bir çocuğa sahip annenin "Ben ölünce çocuğuma kim bakacak?" kaygısına yanıt verecek güvenceler. Kamu en başta yurttaşlara bu güvenceyi sunduktan sonra, alternatif bakım örgütlenme modelleri tartışılabilir. Mahalle dayanışma ağları, ortak yaşam alanları bakımın örgütlenmesinde yapılan önerilerdendi.

Hak temelli, kapsayıcı, nitelikli bakım politikaları geliştirilmesi gerektiği ve bu politikaların sadece "hizmet" sunmak odağında kurgulanamayacağını altını çizdik. Hizmet odaklı bir yaklaşımın ötesine geçerek, toplumsal kurumları ve ilişkileri dönüştürmeyi; toplumsal cinsiyet eşitsizliği başta olmak üzere tüm eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı hedefleyen politikaların ve mücadele hattının gerekliliğini vurguladık. Ayrıca evcil hayvan bakımını üstlenme bağlamında bakım emeğinin nerede durduğunu konuşmaya ihtiyacımız olduğunu değerlendirdik.

2. Beden Politikaları Masası

Beden politikaları oturumunun ana hattı iktidarın doğurganlık hızı üzerinden ele aldığı politikaların, güncel aile ve nüfus politikalarının kadınlar, LGBTİ+'lar ve göçmenler üzerindeki etkilerini ortaya koymak ve mücadele stratejileri geliştirmek üzerinedir. Kadınlar ve LGBTİ+'lar olarak beden politikalarına kapsamlı bir bakış geliştirmeye çalıştığımız bu oturumda, cinsel ve üreme sağlığı hizmetlerine ve araç/yöntemlerine erişim, doğurganlık politikaları, transların beden uyum sürecindeki zorluklar ve fiili kürtaj yasağını masaya yatırdık.

Fiili Engelleri Aşmak: Hizmete ve Bilgiye Erişim Sorunu

Oturumda öncelikle geçmişe kıyasla cinsel sağlık danışma hizmetine erişimin zorlaştığını, cinsel sağlık bağlamında bilgiye erişimin kısıtlandığı ve varolan hizmetlerin de yalnızca üremeyi destekleyecek şekle dönüştüğü tespitini yaptık. Korunma yöntemlerine erişimin zorlaşmasının, kadınların bedenleri üzerindeki söz hakkının kısıtlanması demek olduğunu tartıştık. Kamuoyunda oluşturulan göçmen karşıtı söylemlerin, göçmen kadınların "sürekli ürediği" gibi yanlış bir algı yarattığını; oysa asıl vurgulanması gerekenin, devletin üreme sağlığı hizmetlerini sunma sorumluluğu olduğunu konuştuk. Bu noktada, kamuoyunu bilgilendirmenin ve bu hizmetlerin sağlanması için savunuculuk faaliyetlerini güçlendirmenin önemini vurguladık.

Öte yandan, cinsel sağlık hizmet ve ürünlerinin heteroseksist odakla kurgulanmasının, kapsayıcı cinsel sağlık bilgisine erişimde sorunlar yarattığını tartıştık. Translar açısından ise hormon replasman terapisine erişimde e-reçete zorunluluğunun, kayıtdışı ve güvensiz ilaç kullanımını yaygınlaştırdığını konuştuk. Bunun yanında, trans uyum sürecinde kullanılan bazı hormon replasman ilaçlarının gebeliği önleyici yöntem olarak işlev gördüğünü, bazılarının menopoz sürecinde etkileri hafifletmek ve sonrasında hormon dengesini sağlamak için kullanıldığını vurguladık. Devlet hastanelerinde cinsiyet uyum operasyonlarının pratikte uygulanmadığını, ameliyat günü olan birçok transın ekonomik koşullar nedeniyle operasyona erişemediğini vurguladık. Devlette yalnızca 17 eğitim ve araştırma hastanesinde cinsiyet uyum süreci takibi sağlanması hizmete erişimde bölgesel ve sınıfsal bir eşitsizliğin bulunduğu doğrudan bir kanıtı.

Ayrıca fiili kürtaj engeli ve buna karşı geliştirilebilecek sözü tartışırken, teletıp ve medikal kürtaj gibi farklı kürtaj yöntemlerinin de olduğunu fakat sağlık çalışanlarının medikal kürtaja ilişkin bilgi eksikliğinden kaynaklı direnç gösterdiklerinin tespitini yaptık. Ertesi gün hapi ve medikal kürtaj haplarının eczanelerde ve ecza

depolarında tedariğinin sağlanmaması meselesini konuştuk. İnterseks vakalarında ya da down sendromu gibi durumlarda doktorların gebe kadınlara kürtaj baskısı uyguladığını vurguladık. Bu durum iktidarın, kimin doğacağı ve kimin doğmayacağı üzerinde tek söz sahibi olmak istediği anlamına geliyor.

Sözü Örgütlemek: Strateji ve Söylemsel Mücadele

Aile Eylem Planı'nın bireyin ihtiyaçlarını, haklarını ya da arzularını merkeze almaktansa meseleyi daha çok topyekün bir nüfus problemi üzerinden değerlendirdiğini vurguladık. Sanki insanın nasıl yaşadığı değil, kaç kişi olduğu önemliymiş gibi bir bakış var. Bu da bizi şu soruya getirdi: Savunuculuğumuzu nicelik üzerinden değil, nitelik üzerinden kurabilir miyiz? Devletin amacı daha çok çocuk değil, insanca bir yaşam olmalı, sözümüzün odağına bu vurguyu almayı konuştuk.

Öte yandan beden politikalarına yönelik söylemlerin sadece merkezi hükümete karşı değil; yerel yönetimlerden akademiye, sivil toplumdaki muhafazakâr kesimlere kadar birçok farklı alana dokunması gerektiğini tartıştık. "Benim bedenim, benim kararım" gibi güçlü ama zamanla unutulmuş söylemlerin yeniden canlandırılmasının önemli olabileceğini konuştuk. Kürtaj, doğurganlık, gebelikten korunma gibi alanlardaki mevcut düzenlemelerin pek çok riski olduğunu, bunların da özellikle kadınlar ve LGBTİ+'lar açısından ciddi ayrımcılık ve ihlallerle sonuçlandığını tartıştık. Tüm bu gündemleri konuşurken cinsel özgürlük konusunu konuşmadığımızı, buna dair politika üretmediğimizi de değerlendirdik.

Sağlık alanında, kadın ve LGBTİ+ dostu doktorların bir listesinin oluşturulması fikri öne çıktı. Ancak bu yöntemin güvenliğini, yayılma biçimini ve risklerini göz önünde bulundurmak gerektiğini de vurguladık. Ayrıca beden politikaları bağlamında uluslararası kuruluşlarla temas kurmanın da işimizi kolaylaştırabileceğini konuştuk — UNFPA gibi. Devlet hastanelerinden kürtaj talep etmeyi bırakmamanın yanında mevcut hakları görünür kılmak gerektiği de hatırlattık. Aynı zamanda cinsel sağlık ve üreme sağlığı üzerine çalışan yapıların sayısının azlığı, bu alanın sivil toplumda bile yeterince yer bulamaması dikkat çekti.

Bir başka önemli nokta, bu meseleleri sadece "bizim gibi düşünenlerle" değil, daha az temas ettiğimiz kesimlerle de konuşmanın yollarını bulmak oldu. Siyasi partiler, yerel yönetimler, hatta doğrudan yurttaşlar... Toplumun bu konulara verdiği tepkilerin aslında söylemsel olarak çok kıymetli olduğunu fark ettik. Örneğin sezeryan doğum ile ilgili kamu spotu hakkında toplumda ortaya çıkan "Sana ne kardeşim?" gibi karşı çıkışlar, devlet söylemiyle halkın gerçekliği arasındaki farkı çok çarpıcı biçimde gösteriyor.

Beden Politikalarının Geniş Çerçevesi: Şiddet

Oturumun son bölümünde, beden politikalarının yalnızca doğurganlık ya da sağlık hizmetleriyle sınırlı olmadığını; hukuki, kültürel ve toplumsal boyutlarıyla da değerlendirilmesi gerektiğini konuştuk. Bedenle ilişkili politikaların, sıklıkla toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin dolaylı ya da doğrudan biçimlerini barındırdığını ve bu nedenle beden politikalarına karşı yürütülen mücadelenin yalnızca bir hak talebi değil, aynı zamanda maruz kaldığımız şiddete karşı bir mücadele olduğunu vurguladık.

Kadınlar ve LGBTİ+'lar olarak cinsel ve üreme sağlığı hizmetlerine erişimde karşılaştığımız engellerin bireysel değil yapısal olduğunu, bu hizmetlerin yokluğunun yaşam hakkı da dahil olmak üzere temel haklarımızı tehdit ettiğini tartıştık. Bu hak ihlallerinin görünür kılınmasının mücadele hattını güçlendireceğini belirttik.

Aile söyleminin, ahlaki baskının bir aracı haline getirildiğini ve bu baskının kadın ve LGBTİ+ bedenleri üzerinde nasıl bir kriminalleştirme mekanizması işlevi gördüğünü değerlendirdik. "Fuhuş" ya da "müstehcenlik" gibi söylemler üzerinden bazı bedenler suçla ilişkilendirilirken, yargı sisteminin hangi bedenleri makbul gördüğünü, hangilerini sistematik olarak dışladığını örneklerle analiz ettik.

Bu nedenle beden politikalarına karşı mücadeleyi yalnızca trans ya da seks işçisi örgütlerinin değil, insan hakları alanında çalışan tüm yapıların sahiplenmesi gerektiğini savunduk. Çünkü mesele, belirli kimliklerin ötesinde, patriyarkal şiddet rejiminin toplum genelinde uyguladığı bir baskı biçimi.

Toplumun normlarına uymayan bedenlerin meşru bir şiddet nesnesine dönüşme riskini ve bu sürecin medya, hukuk ve ekonomi gibi araçlar yoluyla nasıl meşrulaştırıldığını tartıştık. Ahlakçı ve muhafazakar beden anlayışlarının şiddeti yeniden üretme biçimlerini örneklerle inceledik. Temsil, kimlik, özgürlük ve şiddet arasındaki ilişkiyi görünür kılarak, beden politikalarının yalnızca bireysel değil, aynı zamanda kolektif bir mücadele alanı olduğunu ortaya koyduk.

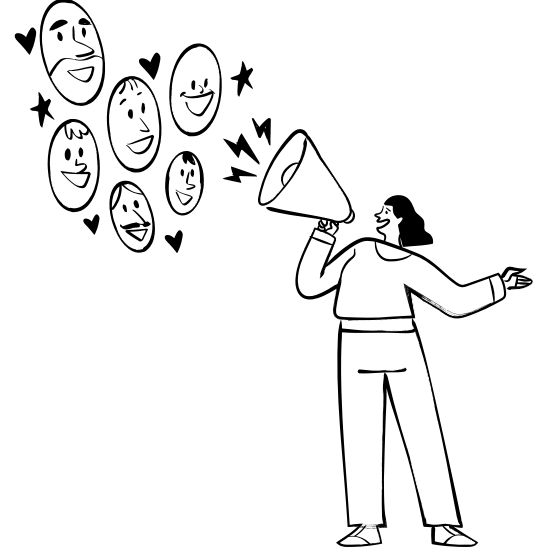
Televizyon ve dijital içerikler yoluyla yürütülen kültürel hegemonya inşasının yalnızca aile içeriğiyle değil, kadın ve LGBTİ+ kimliklerin nasıl sunulduğuyla da doğrudan ilişkili olduğunu konuştuk. Dijital sansürün etkileri, kürtaj sahnelerinin engellenmesi, trans karakterlerin temsillerinde yaşanan sorunlar ve LGBTİ+ görünürlüğünün uluslararası ölçütlerde (örneğin Vito Russo kriterlerine¹ göre) oldukça düşük olması gibi örnekler üzerinden tartışıldı. Bu değerlendirmelerle, medya politikalarının yalnızca içerik üretimini değil, aynı zamanda kimin görünür olup kimin dışlandığını belirleyen bir denetim mekanizması olarak işlediğini ortaya koyduk.

Etki Ajanlığı, Denetimler ve Sansür

Toplantının ilerleyen kısmında “etki ajanlığı” kavramı ve örgütlerin karşılaştığı denetim baskıları üzerine konuştuk. Derneklerin sosyal medya içerikleri üzerinden denetlenmesi, LGBTİ+ temalı içeriklerin “müstehcenlik” gerekçesiyle yasaklanması gibi somut örnekler paylaşıldı. Son zamanlarda bazı denetçilerin derneklerin geçmiş sosyal medya içeriklerine dair sorular yönelttiğine dair deneyimlerimizi paylaştık. Özellikle uluslararası fonlarla çalışan kurumların, sözleşmelerdeki ifadeler üzerinden “etki ajanlığı” yaftasına açık hale geldiğine ve bu konunun hem pratikte hem hukuki zeminde ciddi bir tehdit olduğuna dikkat çektik.

---

¹ Vito Russo Testinin üç kriteri var: Film tanımlanabilir bir şekilde LGBTİ+ bir karakter içermeli, bu karakter yalnızca cinsel yönelim ya da kimliği üzerinden tanımlanmamalı ve karakterin çıkarılması hikayede önemli bir kayba sebep olmalı; bir başka deyişle LGBTİ karakterin varlığı hikaye için önemli ve gerekli olmalı. (Kaynak: Kaos GL, <https://kaosgl.org/gokkusagi-forumu-kose-yazisi/bechdel-seksi-lamba-ve-vito-russo>)

4. Örgütlenme Özgürlüğü Masası

Örgütlenme özgürlüğüne yönelik oturumunda, kadın ve LGBTİ+ hareketleri olarak mevcut siyasi baskılarla nasıl başa çıktığımızı, örgütlenme modellerini ve yeni mücadele stratejileri üzerine derinlikli tartışmalar gerçekleştirdik.

Sivil Alana Yönelik Artan Baskı

Özellikle son yıllarda sivil topluma yönelik baskıların LGBTİ+ ve kadın örgütlerini hedef aldığını değerlendirdik. Dernekler, sıklaşan denetimlerle boğuşup etkinlik düzenleyemez, fon bulamaz hale geldi. Aile platformunun yürüttüğü karalama kampanyaları ve “fitrat”, “ifsat”, “LGBTci” gibi kavramlarla üretilen itibarsızlaştırma stratejilerinin toplumsal desteği de kısmen baltaladığı tespitini yaptık. Üniversitelerdeki toplulukların kapatılması, sendikaların Onur Haftası gibi etkinliklerden geri durması, örgütlü yapının yalnızlaştırıldığı anlamına geliyor. Kürt illerinde ise baskıların boyutu şu şekilde açığa çıkıyor: kadın merkezlerinin kapatılması, kayyum politikalarıyla kurumların işlevsizleştirilmesi, kürtajın fiilen yasaklanması ve kadınların şiddete karşı mücadelesinin terörle ilişkilendirilmesi. Bu tablonun, savaş politikalarıyla toplumsal cinsiyet karşıtı söylemin ve sivil alana baskının kesiştiği bir nokta olduğu tespitini yaptık.

Aile Siyaseti ve GONGO'lar Gölgesinde Mücadele

İktidarın aile söylemi, kadın ve LGBTİ+ mücadelesine yönelik saldırının zeminini oluşturmakla kalmıyor, aynı zamanda aile kavramı ideolojik bir tahakküm aracı olarak kullanılıyor. Bu bağlamda, “demokratik aile” fikrinin ve eşitlikçi yaklaşımların öne çıkarılabileceği, doğrudan “aileyi reddetme” yerine mevcut aile yapısının değişebilirliğine vurgu yapmanın daha stratejik ve toplumsal olarak daha kabul edilebilir bir dil olduğu yönünden fikirler belirtildi.

Oturumda, devlet destekli sivil toplum kuruluşları olarak bilinen GONGO'ların LGBTİ+ hareketine karşı yürüttüğü dezenformasyon ve toplumda ahlaki panik yaratma çabalarını tartıştık. Ayrıca, bu durumun iktidarın kültürel hegemonya kurma stratejisiyle bağlantılı olduğu üzerinde durduk. Kamuoyunda “sivil toplum temsilcisi” olarak anılan bu grupların ciddi kaynaklara ve karar alıcı mekanizmalara erişimi var, bunu daima hatırlatmamız gerektiğini belirttik. Bunun üzerine GONGO'ların teşhir edilmesi ve demokratik sivil toplumun tanınması gerektiği üzerine savunuculuk yapabileceğimizi konuştuk.

Direnışı Örgütlemek

Tüm baskılara rağmen LGBTİ+ ve kadın hareketlerinin farklı kesimlerle temas kurabildiğı ve bir araya gelebildiğini tespit ettik. Bununla birlikte, toplantı alanı bulmak, afiş bastırmak gibi temel örgütlenme faaliyetlerin dahi zorlaştığını konuştuk. Pek çok aktivist, artık sokakta değil; daha küçük, yüz yüze temaslara dayalı, yaratıcı ve stratejik alanlarda faaliyet yürütmenin önemini vurguladı. Özellikle mahalle komisyonları, yüz yüze kapı çalışmaları, karikatür ve esenlik atölyeleri gibi “maliyetsiz” örgütlenme biçimleri üzerinde durduk.

Hem baskı koşullarının farkında olunması hem de mücadele dilinin daha stratejik ve toplumsal desteğı artıracak şekilde kurulması gerektiğı konusunda hemfikir olduk. “Aileye karşı değil, otoriter aileye karşıyız” gibi söylemlerin, toplumun daha geniş kesimlerini kapsayabileceğı, dolayısıyla toplumsal desteğı artırabileceğı yönünde değerlendirmeler yapıldı.

Aile söylemiyle mücadelede, ortak kampanyalar yerine ortak strateji kurabileceğimizi konuştuk. Her kurumun kitlesine uygun farklı kampanyalar yürütebileceğini ancak ortak bir vizyon üzerinde uzlaşmamız gerektiğini düşündük. Medeni Kanun reformu örneğı gibi çok paydaşlı stratejilere dönmeyi değerlendirdik: Baroları, sendikaları, meclisi, dernekleri ve sokak eylemlerini aynı vizyonla örgütleyebileceğimizi konuştuk.

5. Uluslararası Savunuculuk Masası

Uluslararası savunuculuk masasında uluslararası mekanizmaların ve sözleşmelerin kullanımıyla ilgili deneyimlerimizi paylaştık. Kadın örgütleri, feministler ve LGBTİ+ örgütleri olarak, bu mekanizmalar aracılığıyla insan hakları ihlallerini raporlamanın ve savunuculuk faaliyetleri yürütmenin önemini vurguladık. Özellikle, Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Hakları Konseyi, sözleşmeler ve komiteler, özel raportörler gibi araçların etkin kullanılmasının gerekliliği üzerinde durduk. Türkiye'nin bu mekanizmalarla nasıl daha aktif olabileceği ve LGBTİ+ haklarını dile getirmenin yollarını konuştuk.

Uluslararası Mekanizmalar ve Savunuculuk

Avrupa Konseyi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) gibi kurumları nasıl daha etkin kullanabileceğimizi tartıştık. GREVIO'ya yazılan gölge raporları ve AİHM'e üçüncü taraf katılım başvuruları gibi konuları ele aldık. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın nefret suçları üzerine raporlama formatlarının LGBTİ+ haklarına etkisini konuştuk. Avrupa Birliği (AB) mekanizmalarının, özellikle Genişleme Paketi (*Enlargement Report*) ve fonların izlenmesi konularının da önemli olduğunu belirttik.

Ayrıca, uluslararası alanların daralması ve politik-ekonomik bağlamın savunuculuk yollarımızı nasıl etkilediğini de detaylıca değerlendirdik. Trump sonrası dönemde, uluslararası mekanizmaların nasıl daha da daraltılmaya çalışıldığını ve popülist liderlerin bu mekanizmaları nasıl etkisiz hale getirmeye çalıştığını tartıştık. Veri eksikliği ve manipülasyonunun, insan hakları ihlallerini belgelememizi zorlaştırdığını ve bu konuda daha dikkatli olmamız gerektiğini konuştuk. Kadın ve LGBTİ+ deneyimlerini farklı kategorilerde toplamak, feminist ve kuir metodolojilerle veri toplama yöntemleri geliştirmek gerektiği konusunda hemfikir olduk.

Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin yükselişi konusunu da detaylıca ele aldık. Bu hareketlerin uluslararası düzeyde güçlü finansmanlarla LGBTİ+ haklarına tehdit oluşturduğunu, "cinsiyetsizleştirme" gibi kavramların kullanılma biçimi ve manipülatif dil stratejileri üzerinde durduk. Ayrıca, toplumsal cinsiyet temelli şiddet (*gender-based violence*) kavramının, cinsiyet temelli şiddete (*sex-based violence*) evrilmesi gibi BM'deki kavramsal değişiklikleri de değerlendirdik.

Vize rejimi ve aktivistlerin hareket alanını kısıtlayan uygulamalar da gündeme geldi. Rusya ve Ukrayna gibi ülkelerden gelen aktivistlere yönelik ayrımcı vize politikalarının, hareketlerimizi nasıl zorlaştırdığını konuştuk.

Rusya'nın propoganda yasağı sonrası ilk örneğini gördüğümüz AB'nin LGBTİ+ ve feminist aktivistlere uzun süreli Schengen vizesi kolaylaştırıcılığı ve Ukrayna'nın Rusya tarafından işgaline binaen yine Schengen vize kolaylığı örneklerinin bizim için de savunuculuk konusu edilebileceğini tartıştık. Mevcuttaki vize rejimi ve maliyetlerinin, özellikle Schengen vizesi almanın zorlaştırılmasının insan hakları savunuculuğu alanında çalışanlar için hareketliliğimizi ve faaliyetlerimizi zorlaştırdığını konuştuk.

Aynı zamanda, hareketin karşılaştığı zorluklar arasında kaynak krizini ve uluslararası fonlara bağlı projelerde profesyonel çalışan olmayla beraber geçmişte gönüllülük üzerinden yürüyen dayanışma ve görev paylaşımının ciddi şekilde azaldığını; topluluklarımız, üyelerimiz ve faydalanıcılarımızla kurduğumuz gönüllülük bağlarının zayıfladığını değerlendirdik.

Tüm bu tartışmaların sonunda, ortak bir noktada buluştuk: Uluslararası savunuculuk faaliyetlerimizi güçlendirmek, daha etkili araçlar ve stratejiler geliştirmek zorundayız. Bu doğrultuda, farklı uluslararası platformlarla daha fazla işbirliği yapmayı, ayrıştırılmış veri toplama ve raporlama süreçlerimizi geliştirmeyi, yeni kampanyalar ve politikalar oluşturarak LGBTİ+ ve kadın haklarını daha görünür kılmayı kararlaştırdık. Ayrıca, uluslararası savunuculuk çıktılarını ve etkisini yerelde tartışmak ve yerel örgütlere sadeleştirilmiş ve araçsallaştırabilecekleri bir dille aktarmak konusunda hemfikir olduk.

Ancak bu hedeflere ulaşmak için öncelikle mevcut kapasite sorunlarını da göz önünde bulundurmamız gerektiğinin altını çizdik. Mekanizmaların her biri için hem teknik raporlama hem de izleme kapasitesi gerekiyor. Ne yazık ki birçok STK'da uzman personel, çeviri olanakları ve hukuki destek gibi temel unsurlar eksik. Veri temelli raporlama taleplerinin önünde, toplumsal cinsiyet odaklı veri ayrıştırmasının yetersizliği ciddi bir engel oluşturuyor. Kadınlar ve LGBTİ+'lara dair ayrıştırılmış istatistiksel verilerin bulunmaması, hazırlanan raporların etki düzeyini düşürüyor. Feminist metodolojilerin çoğu zaman BM mekanizmalarında kabul görmemesi ve yalnızca istatistiksel, nicel veriye dayalı raporlamanın talep edilmesi, sivil toplumun sesini yalnızca anlatı düzeyinde duyurabilmesine neden oluyor.

Bu nedenle, kolektif olarak hareket etmenin ve ortak adımlar atmanın sadece politik duruş değil, aynı zamanda teknik kapasite geliştirme bakımından da zorunlu olduğunu bir kez daha vurguladık.

Kapanış Oturumu

Çalıştayın ikinci ve son gününde bakım emeği, beden politikaları, medya, örgütlenme özgürlüğü ve uluslararası savunuculuk masalarından temsilciler, birinci güne yapılan ayrıntılı tartışmaları diğer çalıştay katılımcıları ile paylaştı. Böylece masaların birbirini dinleyebildiği, öneri ve yorumlar getirebildiği daha bütünlüklü bir forum formatıyla iktidarın aile politikalarına karşı farklı alanlardan nasıl birlikte stratejiler geliştirip savunuculuk yürütebileceğimizi hep birlikte konuştuk. Katılımcılar olarak çalıştayın iyi bir zamanlamaya ve stratejik öneme sahip olduğu, bundan sonra da benzer buluşma ve birlikte düşünme ortamları yaratmaya devam etmemiz gerektiği fikrinde uzlaştık. İktidarın aile politikaları çerçevesinde çok katmanlı biçimde kurguladığı hak karşıtı politika ve uygulamalara karşı, kadın ve LGBTİ+ örgütleri olarak birlikte ve aynı şekilde çok katmanlı stratejiler geliştirmemiz gerektiğini; dayanışmayı büyüterek mücadeleyi sürdürmenin önemini bir kez daha vurgulayarak toplantıdan ayrıldık.

AİLE POLİTİKALARI ÇALIŞTAYI RAPORU

21-22 Ocak 2025, Ankara

17 MAYIS
DERNEĞİ

